

Рецензія на книгу *Біблійна екзегетика Карла Барта*

Біблійна екзегетика Карла Барта. Андрій Шиманович. Черкаси: Олександр Третяков, 2022. 184 с. ISBN 978-617-7827-31-2

Віталій СТАНКЕВИЧ
Таврійський християнський інститут,
Одеська богословська семінарія, Одеса, Україна

ORCID: 0000-0002-7666-6437

В 2022 році науковій спільноті була представлена монографія протоієрея Православної Церкви України Андрія Олександровича Шимановича *Біблійна екзегетика Карла Барта*¹. Андрій Олександрович є викладачем кафедри філософії та релігієзнавства Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Автор монографії є яскравим представником сучасного українського богослов'я, яке розвивається в екуменічному дискурсі. Автор є активним популяризатором в соціальних мережах здобутків сучасної богословської думки в межах міжконфесійного діалогу. Також, автор є впливовим публічним богословом на просторах українського інтернету.

В монографії представлена спроба цілісного аналізу найбільш ґрунтовних праць Карла Барта, вагомих, на думку автора монографії, англomовних досліджень, присвячених Барту. Також автором заявлено, що в монографії представлена спроба реконструкції біблійної екзегетики (герменевтики), враховуючи історичні та філософсько-богословські особливості розвитку світогляду швейцарського богослова, що є цілком справедливо, адже зазвичай увага дослідників більш прикута до богословської системи Барта.

Монографія складається з п'яти розділів. Перший розділ "Карл Барт і християнська богословська думка" представляє роль Барта у протестантському богослов'ї ХХ ст., вплив соціально-політичних чинників на формування богословської позиції, а також взаємодії догматики, герменевтики і екзегетики у працях

¹ Андрій Шиманович, *Біблійна екзегетика Карла Барта: Монографія* (Черкаси: Олександр Третяков, 2022).

Карла Барта. Другий розділ “Розрив Карла Барта із ліберальним протестантським богослов’ям” присвячений критиці ліберального богослов’я, а також основним принципам та особливостям неоортодоксальної герменевтики. В третьому розділі “Принциповий пріоритет Святого Письма” описано ставлення Барта до основних питань біблістики, екзегетики і герменевтики. Четвертий розділ “Христоцентричність біблійної екзегетики Карла Барта” відкриває наріжну світоглядну позицію Барта, яка полягає в христоцентричності екзегези. П’ятий розділ “Рецепція неоортодоксальної біблійної екзегетики Карла Барта і її значення для сучасного богослов’я” є завершальною частиною монографії, і має найбільшу практичну цінність в поданому дослідженні.

На початку монографії автор анонсує головні напрямки дослідження. Так особлива увага прикута нерозривній єдності між догматикою, герменевтикою і екзегетикою Карла Барта. Не оминається автором і тема, пов’язана з використанням історико-критичного методу в екзегетичній системі Барта. Вказується, що екзегетика швейцарського богослова і отця церкви ХХ століття з одного боку христоцентрична, а з іншого пневматологічна, що вказує на всеохопність підходу Барта, який включає в себе як розумову діяльність, так і Боже одкровення.

Варто звернути увагу на те, що Андрій Шиманович доволі докладно змальовує соціальне, політичне, релігійне, філософське і богословське тло, в якому формувалася екзегетична свідомість Барта. Автор приділяє велику увагу вчителям Барта, його опонентам, а також критикам. Наводить приклади як схвального ставлення, так і критичного і це стосується як сучасників швейцарського богослова, так і тих, хто писав про нього після його смерті. Представлена також позиція Барта щодо інших герменевтичних систем, зокрема критика нової герменевтики Рудольфа Бультмана. Необхідно наголосити і на тому, що Андрій Шиманович представляє подальшу рецепцію і вказує на вплив богослов’я Барта, починаючи з тогочасної богословської спільноти аж до сприйняття швейцарського теолога і його екзегетики сучасними дослідниками.

Особлива увага прикута до трансформації світогляду Барта щодо екзегетичного підходу. Вона пов’язана зі зневірою у герменевтиці і богослов’ї ХІХ століття, із практичним пасторським служінням, усуненням Барта нацистами з посади професора кафедри теології в університеті Бонна, ну і звичайно, взагалі зі соціально-політичними настроями серед тогочасних богословів.

Сама побудова і організація тексту заслуговує позитивного схвалення. Текст монографії дуже легко читати, на відміну від самих текстів Барта. Періодично зустрічаються пояснення деяких термінів і понять. Хоча варто зазначити, що також відчувається контрастність стилю, де науково-популярний стиль замінюється науковим, або популярним, що можна пояснити бажанням автора представити для читача простою мовою складні екзегетичні конструкції Барта.

Необхідно наголосити на тому, що автор велику увагу приділяє контексту формування (понад 50% тексту), про що вже говорилося вище, але недостатня увага приділена самій екзегезі. Варто зазначити, що сучасному читачу не буде

складно знайти інформацію, яка осмислює релігійно-політичне тло, в якому формувався світогляд Отця церкви ХХ ст., але інша справа з його екзегетикою. При детальному прочитанні залишається відкритим питання, а в чому, власне, полягає екзегетика Барта і як її можна використовувати сьогодні під час екзегетичного процесу. Назва монографії інтригує і анонсує те, що читач ознайомиться з екзегетичною методологією, або кроками її відтворення на прикладі аналізу якогось уривку з “Послання до Римлян”², але прочитавши без перебільшення хороший текст, екзегетичні очікування не виправдовуються. Монографія є чудовим вступом в екзегетичний світ великого швейцарського богослова, але сама екзегеза для читача монографії залишається великою таємницею.

Також необхідно звернути увагу, що читаючи монографію, складається враження, що автор, в більшості випадків, не проводить чітку різницю між екзегетикою і герменевтикою, використовуючи їх як синоніми (с. 35, 37, 75, 81 і т.д.), що може ввести читача в певну термінологічну оману, а для фахівців це може виглядати спробою тривіального об’єднання, хоч суміжних, але двох різних дисциплін біблійної науки. Можливо є сенс, в такому випадку, або чітко розрізнити, або використовувати інші визначення, наприклад “інтерпретація”, що в певному дискурсі при додатковому поясненні об’єднує екзегетику і герменевтику і не створює враження невизначеності або заплутаності у тих, хто читає подане дослідження.

Загалом, потрібно зауважити, що монографія *Біблійна екзегетика Карла Барта* є знаковою подією в українській бібліїстиці. Вона не тільки є актуальною з погляду нинішньої ситуації, пов’язаної з війною, і не лише з погляду богословської цікавості до загадкової творчості Барта, якого дуже “поважають, але мало читають” в церковних громадах, але й з того, що процес екзегези має постійно переглядатися. Автор монографії впорався із поставленою метою і заклав наріжний камінь в діалоговому процесі дослідження екзегези в українському науковому середовищі одного із найвпливовіших екзегетів ХХ століття.

Загалом монографія буде корисна як для викладачів і студентів богословських навчальних закладів, так і для пасторів, і церковних проповідників.

Vitalii STANKEVYCH
Tavriski Christian Institute,
Odesa Theological Seminary, Odessa, Ukraine

ORCID: 0000-0002-7666-6437

Надійшла до редакції / Received 02.12.2022

Прийнята до публікації / Accepted 12.12.2022

² Карл Барт, *Послание к Римлянам* (Москва: ББИ, 2005).